

ישיבת דרישה

“והיה בהאכילה קדושה”

ט"ו בשבט כזמן תיקון האכילה מעץ הדעת

על פי המקובלים, ט"ו בשבט הוא התיקון של חטא אדם הראשון. בשיעור זה נעמיק בחטא האכילה מעץ הדעת, בתוצאות של האכילה הזאת ובתיקון שט"ו בשבט מאפשר.

מהלך השיעור

- נפתח בלימוד חטא אדם הראשון מן הפסוקים
- נמשיך בבירור מהות החטא האכילה לתאווה והקלקול שנגרם ממנו בעולם – ההתרחקות מהקב"ה
- נרד לעומקו של ט"ו בשבט בלימוד מתוך ספרו של רב צדוק, "פרי צדיק"
- נפתח פתח להבנה כיצד התיקון נראה במציאות שלנו

א. בראשית פרק ג' א-ח

הסבר המקור

בפסוקים אלו ניתן לזהות כמה חטאים שונים, ופגמים בהתנהגות של אדם וחווה: עבירה על ציווי של הקב"ה לא לאכול מעץ הדעת, אכילה מתאווה, וההתחבאות – וניסיון ההתרחקות, למעשה – מהקב"ה.

ב. מדרש תנחומא נשא ט"ז

הסבר המקור

המדרש מתאר את הרצון המקורי של הקב"ה בבריאת העולם: שתהיה לו דירה בתחתונים, כלומר להתקרב לבריאה ולשרות בתוכה. חטא אדם הראשון סותר את הרצון הזה ולא מאפשר לו להתקיים, וההשלכה המיידית היא תחילת ההתרחקות של הקב"ה מהמציאות שלנו.

שאלות לדיון

- כיצד אתן מבינות את החטא המתואר בפסוקים? האם מתוארת כאן רק בעיה אחת?
- מהן ההשלכות השונות של חטא אדם הראשון? כיצד השפיע מעשה זה בעולם?

ג. דברים ח', ז-יח

הסבר המקור

לקראת הכניסה לארץ ישראל, משה מזהיר את בני ישראל שלא ישכחו שכל השפע שיגיע להם שם – מקורו מהקב"ה. האזהרה מעוגנת באכילה: בני"י יכולים לאכול, לשבוע ולברך את הקב"ה, או לחילופין חלילה להתגאות ולשכוח שהכל ממנו.

שאלות לדיון

- מהם שני התרחישים שמתארים הפסוקים? מה מבדיל ביניהם?
- מדוע דווקא האכילה היא "גורם הסיכון" שעלול לגרום לשכחה חלילה מהקב"ה ומהמצוות?

ד. ליקוטי מוהר"ן מ"ז

הסבר המקור

ר' נחמן רואה באדם שאוכל מתוך תאוה אדם שהוא רחוק מהאמת, אדם שיש בו דלות ודינים שורים עליו. זוהי אכילה שראוי להסתיר פנים ממנה, היא אכילה שפלה. לעומת זאת מי שאוכל ושובע ומברך, זהו אדם שיש בו נשיאת חן. הקב"ה מעריך את האכילה של עם ישראל, שמתבוננים, ובודקים ומודדים את האכילה שלהם "בכזית וכביצה" ורואה בהם אנשים מוארים.

שאלות לדיון

1. מה ההבדל בין האכילות השונות?
2. למה אכילה קשורה לנשיאת פנים?
3. למה הדקדוק בכמויות הוא ההיפך מתאוות האכילה?

ה. תלמוד בבלי, ברכות ל"ה ע"א

ו. תלמוד ירושלמי, ברכות ל"ה ע"א

הסבר המקור

הגמרא מתארת את מי שנהנה מהעולם הזה ללא ברכה כמי שלוקח משהו שלא שייך לו: מועל בקודש, נהנה מקדשי שמיים ואפילו גזל מהקב"ה, שלו "הארץ ומלואה, תבל ויושבי בה". אותו אדם האוכל בלי מודעות מרכז רק בעצמו ובהנאה שלו, ומאבד את הקשר לקב"ה. גם התלמוד הבבלי וגם הירושלמי מתייחסים לצורך בתיקון עמוק מאוד – מהי **תקנתו** של אותו אדם? במה **הפדיון** שלו?

שאלות לדיון

1. האם מי שנהנה מהעולם הזה ללא ברכה עובר עבירה שהיא בין אדם למקום (מעילה, הנאה מקדשי שמיים) או בין אדם לחברו (גזל)? מה ההבדל בין שתי האפשרויות, מבחינת מה שמתחולל בנפש האדם?
2. כיצד מתקנות הברכות את ההנאה של האדם, שתהיה ראויה ולא פגומה?

ז. פרי צדיק לט"ו בשבט, אות א

הסבר המקור

ר' צדוק, בספרו "פרי צדיק", מתאר את מצב שלם ובראשית: הקב"ה ברא את האדם כך שיצטרך לאכול, והאכילה תהיה חלק מהקיום הטבעי. במקור, האדם היה אמור לאכול רק את פרות האילן, ופרנסתו היתה אמורה להיות זמינה בקלות וללא כל מאמץ. אחרי שחטא, נתקללו גם פרות האילן ונגזר על האדם שייצטרך לעבוד ולהתאמץ כדי לאכול, אבל הקלקול הזה עתיד להיתקן והמציאות תחזור כמו שהיתה מבראשית. יותר מכך – העצים לא יוציאו רק את הפירות שאנחנו רגילים אליהם, אלא תוצרים מוגמרים כמו גלוסקאות (לחמניות), שיחסכו כל צורך בעבודה מצד האדם.

ר' צדוק מתייחס גם לחטא של דור המבול כחטא של תאוה, כמו חטאו של אדם הראשון. גלות מצרים, הוא מבאר, נועדה לתקן את שני החטאים, להפריד מחדש את הרע מהטוב ולתקן את מה שהתקלקל בעולם.

מכת ארבה, שהתרחשה בחודש שבט, ממוקדת גם היא בתאוה, ומהותו של החודש היא בתיקון של התאוה ובמיוחד תאוות האכילה. התיקון, כפי שלמדנו כבר מהגמרא והירושלמי בברכות, מגיע דרך הברכות, שמכניסות קדושה בפירות ובאוכל ומטמיעות אותה בחיינו.

שאלות לדיון

1. כיצד מאפיין ר' צדוק את הקלקול בחטא אדם הראשון? במה הוא בא לידי ביטוי? מה איבדנו בעקבות החטא הזה?
2. מה מוסיף לכן ההקשר הרחב יותר שפורש ר' צדוק לתהליך התיקון, המתחיל בחודש שבט ומסתיים במתן תורה?
3. כיצד אתן מבינות את התיקון שמאפשרות הברכות? למה דווקא ברכות, ולא מצוות אחרות התלויות בארץ הקשורות לשלבים הקודמים בתהליך הכנת האוכל – כלאיים, לא תחסום שור בדישו, לקט, שכחה ופאה, תרומות ומעשרות וכן הלאה?